

פרק 9 – תיאוריות קונספירציה

תיאוריות הקונספירציה על תקיפת "ליברטי" נעות בין שלילה מוחלטת של המסקנה שמדובר בטעות בזיהוי ובין כמה הנחות יוצאות דופן למדי. יתכן, שמקור כמה התיאוריות אלה בתפיסה, ברצון, או באינטרסים של יוזמיהן. כל 14 החקירות הרשמיות של ישראל וארה"ב הסיקו, שהתקרית נגרמה בשל שרשרת טעויות טרגיות, או שאין כל הוכחה שהתקיפה הישראלית לא היתה מקרה טרגי של טעות בזיהוי, אבל הקביעות הסותרות להלן התקבעו בספרות הגדלה והולכת בעניין "ליברטי". האם לפנינו ניסיון מודע להוליך שולל את הציבור האמריקני ואת מקבלי ההחלטות בארה"ב? נראה שלא, ככל שמדובר במי שתפיסותיהם הוליכו אותם למסקנותיהם, אולם נראה שכן, ככל שמדובר בקבוצות של בעלי אינטרסים.

מדוע ממשיכים לצוץ סיפורים אלה? מקג'ורג' באנדי, היועץ לביטחון לאומי של הנשיא קנדי, ואחר כך יו"ר ועדה מיוחדת לענייני המשבר במזרח התיכון, שמונתה ב-1967 בידי הנשיא ג'ונסון, מסביר בפשטות: "העם האמריקני אוהב קונספירציות."¹ ראייה לכך היא כמה מהסיפורים הביזאריים שעדיין רווחים על אודות ההתנקשות בנשיא ג'ון פ. קנדי ב-1963, חמישים שנה אחרי האירוע, וסיפורי קונספירציה בנושאים רבים אחרים המופיעים שוב ושוב בכתבי עת, בספרים ובסרטים.

לפטריטים מצרים ולערבים אחרים קל יותר להשלים עם תבוסה מידי ארצות הברית מאשר מידי ישראל. כך, במידה מסוימת, נשמר הכבוד הלאומי, גם אם הסירוב להכיר במציאות אינו משרת את האינטרסים הלאומיים. למנהיגי מצרים, שהיו מודעים למציאות או שהיו צריכים לדעתה, היה אינטרס פוליטי לשמר את התמיכה הציבורית על ידי מיקוד האשמה בגורם חיצוני רב עוצמה, שאין לנצחו.

יבגני א. פרימקוב, אקדמאי סובייטי פרו-ערבי, שכיהן כעורך יומון המפלגה הקומוניסטית "פראבדה", כתב במאמר שפרסם על תקרית "ליברטי", ב-27 ביולי 1967:

עכשיו ידוע שבין אנשי צוות "ליברטי" היו מומחים מעולים לשפה הערבית. תוך כדי תנועתם לאורך סיני בכיוון הגבול הישראלי, הם ירטו תקשורת מבצעית בין מפקדים בצד המצרי. הודלף גם ש"ליברטי" קיימה תקשורת דו-כיוונית עם תחנות רדיו ישראליות. ייתכן, שכאשר עלה צורך להסתיר כל ראייה של פעילות ריגול אמריקנית, פותח תסריט שעל פיו נערכה תקיפת הטרפדות הישראליות על "ליברטי", שתוצאותיה התבררו כטרגיות לצוות האוניה. לפי גרסה דומה, ראש ממשלת ישראל החליט להסתיר את עובדת שיתוף הפעולה עם CIA על ידי תקיפת "ליברטי"; מכל מקום, כל זה כבר פורסם בעיתונות העולמית.²

כעבור זמן-מה כתבו פרימקוב ועמיתיו ספר ברוסית על מלחמת ששת הימים שנקרא "ה'יונה' שוחררה", שפורסם בברית המועצות ב-1968.³ בספר זה נטען, שארצות הברית וישראל ניצלו את "ליברטי" לשליחת מסרים כוזבים או "מבושלים" עם הוראות נסיגה לכוחות המצריים בסיני. בלוחמה אלקטרונית, "בישול" הוא יירוט מסרים של האויב ושינויים – ניתן, למשל, לשבש מסר ולעשותו בלתי קריא, או ברמה מתוחכמת יותר,

לשנות את תוכן המסר כדי להטעות את האויב או לשבש את פעילותו. רבים מן המסתייגים מתיאורית הזיהוי השגוי מייחסים לישראלים יכולות "בישול" מגוונות. פרימקוב ושותפיו לספר טוענים עוד ש"על מנת להסתיר את השתתפות אונייה זאת במערכת סיני, היה הכרח לביים תקיפה."⁴

לפי גירסת פרימקוב, עמדה ארצות הברית לימין ישראל ולחמה באורח פעיל בערבים, וההתקפה על "ליברטי" בוצעה מתוך קנוניה עם ארצות הברית כדי להסתיר את השתתפות ארה"ב בלחימה במצרים. ערבים רבים, שרואיינו על ידי מחבר ספר זה, חזרו על סיפור זה וטענו לנכונותו. ההזדהות הערבית עם גרסה סובייטית זאת של האירועים שואבת חיזוק נוסף מקביעתו הנחרצת של פרימקוב, שניצחון הישראלים על הערבים ב-1967 נבע אך ורק מהסיוע שקיבלו מארצות הברית, בריטניה וגרמניה המערבית: "דיווחים בעיתונות, שמטוסים אמריקניים ובריטיים השתתפו בתקיפת שדות תעופה ערביים, לא אומתו. אבל אין בכל בשום אופן כדי לסתור את המעורבות העקיפה הניכרת של החבורה האימפריאליסטית של ארצות הברית, בריטניה וגרמניה המערבית ביוזמה הישראלית."⁵

במאמר שכתב פרימקוב עם אחרים, שפורסם ב-1968, נטען שקצינים ישראליים קיבלו הכשרה צבאית "נרחבת" בבסיסי צבא מיוחדים בארצות הברית ובגרמניה המערבית וגם רכשו ניסיון קרבי בווייטנאם.⁶ סיפורו של פרימקוב, שאין לו שמץ תמיכה עובדתית, נועד כמובן לשרת את האינטרסים של ברית המועצות לחזק את השפעתה בעולם הערבי על חשבון ארצות הברית.

לשגריר המצרי מחמוד קאסם יש סיפור "בישול" מעניין אחר.⁷ קאסם, שעבד בלשכתו של הנשיא נאצר בזמן מלחמת ששת הימים, טוען שליברטי הותקפה במתכוון מפני שיירטה שיחת טלפון בין המלך חוסיין ובין מי שהמלך חשב שהוא הנשיא נאצר, אך למעשה "בושלה" שיחה זו על ידי הישראלים. ישראל, טוען קאסם, הונתה את המלך חוסיין על מנת שיצטרף למלחמה, ומכיוון שלא רצתה שתכסיס זה יחשף, תקפה את ליברטי.

לטענת קאסם, ישראל הקליטה שיחות ונאומים של נאצר וחיברה יחד מילים בודדות מתוכם. הישראלים השתמשו במילים אלה כדי להשלות את חוסיין לחשוב שהוא מדבר עם נאצר, אלא שהוא כלל לא היה שותף לשיחה.⁸ ישראל פיתחה יכולות מודיעין אלקטרוני (מודאל"ל – ELINT) מעולות, ואלה עלו בהרבה ב-1967 על יכולות המודאל"ל הערביות. אבל גם עם הטכנולוגיות המתקדמות ביותר כיום, אי אפשר לשמוע אמירה של חוסיין, להחליט על התגובה, לאתר ולשלף מההקלטות השמורות את המילים הדרושות, ולשדר את הביטוי או המשפט ה"מבושלים" מבלי לפגוע ברציפות השיחה. גם אם אפשר להסכים שהישראלים הצליחו לבצע הישג מרשים זה ב-1967, איך יכלו לדעת שהמסר ה"מבושל" יורט על ידי "ליברטי"?

בעיה עיקרית נוספת שמעוררת התיאוריה של השגריר קאסם היא שבתאריך המדובר, 6 בינוי 1967, "ליברטי" טרם הגיעה לאזור. בשלב זה היא עדיין נמצאה במרחק 2 ימי הפלגה מחופי סיני. ובנוסף, גם אם נניח ש"ליברטי" יירטה איכשהו את שיחת הטלפון ה"מבושלת" בידי הישראלים, מדוע לא נחשף או הודלף ירוט זה אי פעם?

השגריר קאסם אמר למחבר ספר זה, שנודע לו כי משה דיין הורה על הטבעת "ליברטי". הוא גם אמר, ששמע שממשלת ארצות הברית אסרה על משפחות אנשי הצוות שאבדו ב"ליברטי" לנהל טקסי זיכרון.⁹ אין שום ראיות התומכות באף אחת מטענות אלה.

ב-1977 פרסם אנתוני פירסון ספרו *Conspiracy of Silence* ("מזימת הדממה"),¹⁰ ובו העלה תיאורית קונספירציה שלפיה הישראלים תקפו את "ליברטי" במתכוון, שכן חרף דרישתם להסיג את האוניה

מהאזור, ארצות הברית סירבה להוציאה משם. פירסון העלה טענה זאת בראשונה במהדורות מאי ויוני 1976 של כתב העת "פנטהאוז".¹¹ על פי פירסון, "ליברטי" הגיעה "מול" הנקודה המיועדת שלה בסיני בצהרי 5 ביוני 1967,¹² והחלה להעבירה מידע לארצות הברית. זאת ועוד, פירסון מעולם לא ציין במפורש למי או איך הועבר המידע שנאסף בידי "ליברטי", אבל קבע ש"ליברטי" היתה "בהחלט מעבר לטווח התקיפה של קו החוף המצרי" וקיבלה בבוקר 8 ביוני "שדר" הפוקד עליה להתקרב לחוף סיני.¹³ הוא לא אמר ממי או איך נשלח השדר.

למעשה, בבוקר 8 ביוני ניסו הסוכנות לביטחון לאומי וראשי המטות המשולבים לשדר ל"ליברטי" פקודות המורות לה להישאר 100 מייל מאזור הלחימה. הכשל בהעברת פקודות אלה ל"ליברטי" היה נושא לחקירה של התקשורת הצבאית ברחבי העולם שניהלה ועדת הכוחות המזוינים של בית הנבחרים ב-1971.¹⁴ פירסון לא מזכיר חקירה זאת בספרו. הוא מסביר את המצב כך:

מה שאיש לא ידע – מלבד ברמות הבכירות ביותר של ממשלות ישראל וארצות הברית – הוא שישראל הפרה תוכנית שנקבעה מראש, שנהגתה בידי CIA, פקידים בכירים בממשל ג'ונסון, המטכ"ל הישראלי ומדינאים ישראלים בכירים. ישראל, לפי התוכנית, היתה אמורה לנהל עם הערבים מלחמה מוגבלת, שלא תשפיע על קווי הגבול בין ישראל, סוריה וירדן, אבל "ליברטי" גילתה שישראל הפרה את התוכנית, ובערב 7 ביוני נאמר בווישינגטון לשגריר ישראל שיש לעצור את ההתקפות. שמונה שעות אחר כך הוצאו בתל אביב פקודות להשמיד את האוניה.¹⁵

ליבת הסיפור של פירסון היא שהיתה זאת "ליברטי" ש"גילתה שישראל הפרה את התוכנית" (יום לפני שהגיעה לאזור) ומשום כך הורו הישראלים להשמידה בבוקר 7 ביוני. זה טעון תמוה, שכן ביום רביעי, 7 ביוני, הרמטכ"ל רא"ל יצחק רבין הודיע בפומבי שישראל השתלטה על סיני, שארם א-שיח, ירושלים והגדה המערבית.¹⁶ הכותרות הראשיות במאות, אם לא באלפי עיתונים ברחבי עולם בישרו על כיבוש הגדה המערבית, מזרח ירושלים והכותל המערבי לפני ש"ליברטי" הגיעה לנקודה שבה יכלה להאזין למשהו. תוקף הסיפור של פירסון מתפוגג על קו הזמן, שכן "ליברטי" הגיעה מול חוף סיני בערך ב-0849 בבוקר 8 ביוני.¹⁷

פירסון מציב את "ליברטי" בזמנים ובמקומות שלא היו ולא נבראו. למשל, הוא מציב את "ליברטי" בנקודה הנמצאת 28 מייל מצפון-מערב לתל אביב ב-0850 בבוקר 8 ביוני 1967, שעה שעל פי יומן הסיפון של ליברטי, ב-0849 אותו בוקר היא פנתה לכיוון 253° (דרום מערב) לאחר הגעתה לנקודה "אלפא", 31-27 N, 34-00 E. היא נמצאה אז כ-58 מייל דרומית-מערבית לתל אביב - המרחק הקצר ביותר שהיה לה מהעיר.¹⁸ זאת ועוד, לממשלת ארה"ב ולישראלים אין שום תיעוד של חילופי המסרים בין ווישינגטון ו"ליברטי", כפי שטוען פירסון.

פירסון עצמו מודה, כי קיבל את משימת כתיבת סיפור "ליברטי" בשביל "פנטהאוז" "במשך קיץ 1975", כשהיה "מרושש" ונזקק לכסף.¹⁹ הוא הסביר: "נסיבות תקרית 'ליברטי' סופרו לי בדוחא, קטאר, על ידי טיטו דה נגי האוורד, מפיק סרטים אמריקני. פגשתי אותו בתחילת אפריל בלובי של מלון אינטרקונטיננטל בדובאי. כשגילה כי אני עיתונאי חוקר וכי אש"ף מחשיב אותי פרו-פלסטינאי, נתן לי בהתלהבות רעיון להקים לתחייה את תקרית 'ליברטי' כסיפור חדש לגמרי."

פירסון מאפיין את האוורד כ"אדם הנתון במצב מלחמה עם הישראלים", שטען כי ניצח בקרב משפטי עם ממשלת ישראל על הפצת סרט תיעודי. לדברי פירסון, "האוורד הועלה על נס ברחבי העולם הערבי על רקע הניצחון המשפטי שלו". ועוד מספר פירסון, כי האוורד האשים "סוכנים ציוניים" בהצתת מועדון לילה שבבעלותו מפני שנקט "עמדה פרו-ערבית קיצונית"²⁰ על מנת לרוששו.

ספרו של פירסון מלמד על האינטרס העיקרי שלו - הוא נזקק לסיפור מכיר. סביר למדי, שלא היה אפשר למכור ל"פנטהאוז" או למוציא לאור רודף סנסציות, מאמר או ספר המאשרים כי החקירות הרשמיות של ארה"ב וישראל נערכו כיאות ומסקנותיהן מוצקות, וכי התקרית היתה טעות טרגית. הסיפור של פירסון מבדר, אבל יש לסווגו כסיפורת, או ככתבה עיתונאית נוסח "אדם נשך כלב".

ביוני 1978, פירסם ריצ'רד ק. סמית, היסטוריון תעופה עצמאי, מאמר שכותרתו "The Violation of the Liberty" ("חילול ה'ליברטי") בכתב העת *Proceedings* של מכון צי ארה"ב.²¹ מאמרו של סמית הניב גל של מכתבים רבים למערכת מחייבים ושוללים, מתבוניים ועד רגשניים ביותר; 18 מתוכם פורסמו. סמית פוסל את ההסבר הישראלי, שהתקרית נבעה מטעות, וטוען שהישראלים תקפו כי

חלק חיוני של תוכנית המלחמה של ישראל היה למנוע משאר העולם מידע על ניצחונותיה הצבאיים עד שיהיה אפשר להציגם כעובדה מוגמרת.

לאחר יומיים-שלושה חוללה האפלה תקשורתית זאת אי-שקט גדול בקרב האוכלוסייה האזרחית של ישראל, אבל היה חשוב יותר להסתיר את מהלכי המלחמה מן המעצמות. מנהיגי ישראל חששו מלחצים של מעצמות-העל לכונן הפסקת אש בטרם יכבשו את השטחים שהחשיבו כחיוניים לביטחונה העתידי של ישראל. היה צורך לסכל כל אמצעי שניסה לחדור מסך עשן זה, שהוטל בזירות רבה כל כך סביב "ערפל הקרב" הרגיל.²²

סמית מסיים בהערכה, שהיפנים התחרטו על הטבעות ספינת התותחים האמריקנית "פאנאי" (PR 5) בנהר ינגצה בסין ב-1937 יותר משהתחרטו הישראלים על תקרית "ליברטי".²³ הוא מסכם: "אם יש ללמוד מחדש לקח על-זמני מהחילול הפראי של 'ליברטי', אזי הוא שלאומות אין 'חברים'. יש להן רק אינטרסים.... אומות, בכל מערכת נסיבות, מונחות לפעול בהתאם למה שלדעתן ישרת מיטבית את האינטרסים שלהן".²⁴

סמית לא מביא ראיות לאישוש הערכתו על חרטות ישראליות, וגם אינו מתייחס לראיות הרבות שמעידות על ההיפך. ככל הנראה, לא ראה את תעבורת המסרים שהתפתחה בעקבות התקרית, אחרת היה רואה את המברק מהשגריר ווולוורת (וולי) ברבור בתל אביב לשר החוץ ראסק, שבו ציין: "הישראלים המומים בעליל מהטעות ומביעים התנצלויות כנות."²⁵ התרשומות כוללות גם:

- מכתב תנחומים משגריר ישראל בארצות הברית, אברהם הרמן, לשר ראסק, מיום 8 ביוני 1967
- מברק תנחומים משר החוץ הישראלי, אבא אבן, לשר ראסק מיום 8 ביוני 1967
- מכתב מאבן לנשיא ג'ונסון
- מסר מהשר ראסק מ-8 ביוני 1967 (081815Z יוני 67) לשגרירות ארה"ב, תל אביב, המציין, "[הרמן] למד על זה [התקיפה] תוך שעה בזמן פגישה עם עוזר השר [לושיוס] באטל שלפניו הביע את צערו העמוק"

- מברק מס' 008296 משגרירות ארה"ב בתל אביב (090810Z יוני 67) לשר החוץ של ארה"ב, שמבקש להעביר את תנחומי ראש ממשלת, ישראל לוי אשכול, לנשיא ארה"ב
- מכתבי התנחומים ששלח שגריר ישראל בארצות הברית למשפחות הרוגי התקרית²⁶

נראה, שלפחות הדיפלומטיים האמריקניים שנפגשו אז עם עמיתיהם הישראלים שוכנעו בכנות חרטותיהם, בשונה שונה בעליל מדברי סמית, שנכתבו שנים אחר כך.

אין כל ראיות תומכות לקביעתו של סמית במאמרו, שהישראלים התוקפים ידעו שהאוניה אמריקנית. הוא הגיע למסקנתו מתוך התייחסות לטענתו שהישראלים תקפו כדי למנוע מארצות הברית לעמוד על היקף ההישג הצבאי שלהם ב-8 ביוני 1967 אחר הצהריים. סמית מתעלם מעובדות, כמו למשל, שלא היו כל דוברי עברית על סיפון "ליברטי", ולפיכך האוניה לא יכלה לספק מודיעין בזמן אמת על פעולות צבאיות ישראליות. בנוסף, מפקדת צה"ל היתה בתל אביב, ומפקדת חיל הים בחיפה, הרחק מצפון לה. נקודה צפונית הרבה יותר מהאזור שבו שטה "ליברטי" יכלה להיות מקום מתאים הרבה יותר לתפקיד שייעד סמית לאוניה.

אבל החדשות שפורסמו ברחבי העולם ב-8 ביוני ולפני חשפו את מלוא היקף הניצחונות הצבאיים הישראלים, כפי שהוצגו בכותרות הראשיות של עיתונים אמריקניים ואירופיים. אלפרד פרנדלי, כתב לענייני חוץ של "ווישינגטון פוסט", חתן פרס פוליצר לעיתונאות חוץ על כיסוי מלחמת ששת הימים בישראל, היטיב לעמוד על איכותה של תיאוריית סמית. בתגובתו למאמרו של סמית ב-*Proceedings*, פרנדלי אומר: "התיאוריה שהתקפה על 'ליברטי' נעשתה בפקודת הפיקוד העליון הישראלי על מנת למנוע מארצות הברית ומהעולם לדעת על כיבוש אל עריש, שפורסם בקול תרועה בתל אביב למעלה מיומיים לפני כן, או על התקדמות נוספת של הכוחות הישראלים אל או בקרבת התעלה, שגם עליה הוכרז יום יום, כמעט מדי שעה, פשוט חסרת שחר."²⁷

וילבור אבלנד, קצין CIA לשעבר, הוציא לאור ב-1980 ספר ושמו *Ropes of Sands: America's Failure in the Middle East* ("חבלים מחול: כישלונה של ארצות הברית במזרח התיכון"), הסותר את העמדה הרשמית של סוכנות הביון המרכזית כפי שהוגדרה בתזכיר המודיעין שלה מ-13 ביוני 1967, ואושרה מחדש בפומבי פעמים רבות אחר כך. אבלנד מציין, שהנשיא ג'ונסון אישר לבכיר ה-CIA ג'יימס ג'וזס אנגלטון ליידיע את אפרים עברון, סגן שגריר ישראל בווישינגטון, שארצות הברית מעדיפה כי ישראל תפחית את המתח, אבל לא תתערב לעצירת התקפה על מצרים.²⁸ אבלנד מסביר, שהשיג פיסת מידע זאת לאחר שעזב את CIA. הוא מציין:

בהתאם לפקודות ראשי המטות המשולבים, הובהלה "ליברטי" למימי חוף ישראל על מנת לאפשר לאוניית ניטור תקשורת מתוחכמת זאת לעקוב אחרי הלחימה אם ישראל תתקוף את מצרים. "ליברטי" לא שוגרה לבדה, מסיבה חשובה עוד יותר. מתחתיה הוצבה הצוללת הגרעינית "אנדרו ג'קסון" מדגם פולאריס, שכן הפנטגון ידע ש-CIA סייע לישראל ברכישת יכולת גרעינית. בנוסף, ארצות הברית סיפקה לישראלים טילים שניתן להתקין בהם ראשי חץ אטומיים.²⁹ באופן זה, במקרה שצבא ישראל יאלץ להשתמש בטיילים בליסטיים על מנת לגבור במלחמה על הצבא המצרי המצויד על ידי הסובייטים, נמצאה ארצות הברית בעמדה שתאפשר לה להזהיר גם את ישראל וגם את רוסיה שהפעלת נשק גרעיני תחולל תגובה מיידית.

... יירוטי מסרים של "ליברטי" מבהירים, שישראל מעולם לא התכוונה להגביל את ההתקפות למצרים... על מנת להשמיד מידע מפליל זה, משה דיין פקד על מטוסיו והטרפדות שלו להשמיד מייד את ליברטי....

ממשלת ארה"ב הטילה מיד מעטה של סודיות על כל פרשת "ליברטי" תחת מחסה שיקולי ביטחון לאומי... מדוע? שר הביטחון דיין הבהיר באופן בוטה את עמדת ממשלתו: אם ארצות הברית לא מעוניינת שהרוסים והערבים ילמדו על פעולות חשאיות משותפות של המוסד וסוכנות הביון המרכזית במזרח התיכון, ועל שיחותיו של אנגלטון לפני פרוץ הקרבות ב-1967, יש להפסיק לעסוק באוניה האמריקנית שאבדה ובסוגיית ממה נבעה המלחמה. זה שם קץ למחאות האמריקניות!³⁰

סקירות מקצועיות של ספרו של אבלנד מתייחסות אליו בביקורתיות ומטילות ספק בטענתו, שהיתה לו גישה אמינה למידע המגבה את ה"גילויים" שלו. ראש CIA ריצ'רד הלמס, שהתייחס לספר של אבלנד בכינוס שאורגן בידי השגריר ריצ'רד ב. פרקר ונערך ביום השנה ה-25 למלחמת ששת הימים במרכז לחקר ענייני חוץ של מכון שירות החוץ של משרד החוץ, ברוסלין, וירג'יניה, אמר:

"ספרים כמו... 'חבלים מחול' של אבלנד ואחרים - לרוע מזלה של הסוכנות לביטחון לאומי, יש לה עובדים לשעבר שכתבו ספרים מרושעים, לא בהכרח מבוססי עובדות. רובם פשוט בדיון גמור."³¹

אוונס ונובאק, בטורם ב"ווישינגטון פוסט" מ-6 בנובמבר 1991, העלו שני סיפורי קונספירציה על תקרית "ליברטי".³² באחד מהם מעורב דווייט פורטר, שגריר ארה"ב בלבנון ביוני 1967; האחר נדון להלן בפרק 10. אוונס ונובאק ראינו את דווייט פורטר קצרות בטלפון. הטור מתאר באורח דרמטי ובהיר:

"זאת אוניה אמריקנית!" שידר טייס מפציץ-קרב מיראז' ישראלי לתל אביב, כשהבחין ב"ליברטי" במרחק 15 מייל מחוף ישראל-מצרים ב-8 ביוני 1967.

שגרירות ארה"ב בביירות יירטה מסר מבוהל זה ואת תשובת מפקדת צה"ל. השדרים המפוענחים, שנמסרו לשגריר דווייט פורטר, היכו בהלם אותו ואת מטהו. התשובה מתל אביב התעלמה מאזהרת הטייס ופקדה עליו לבצע את משימתו.

הטור ממשיך ואומר: "תעבורת הרדיו המיורטת המדהימה החרידה את השגריר פורטר, אבל הוא היה טרוד במשימות רשמיות בביירות. הוא אירגן פינוי חירום של מאות אזרחי ארה"ב, לרבות מרבית סגל השגרירות שלו, שכן קיצונים ערביים קראו לגרש את ארצות הברית מהמזרח התיכון. הוא שמר בלבו עובדות אלה עד שפנינו אליו.

הקביעות שמייחסים אוונס ונובאק לשגריר פורטר מעלות כמה השגות. ראשית, תשדורות בין מטוס המיראז' ומפקדת חיל האוויר בתל אביב נעשו ברדיו תא"ג ויכלו להישמע רק בקו ראייה, לא מעבר לאופק.³³

בניין שגרירות ארה"ב בביירות ב-1967 נמצא בגובה פני הים. המיראז' טס ליד אל עריש, מהלך 180 מייל משם לפחות. אם המיראז' היה ברום של 10,000 רגל, כי אז תשדורת תא"ג שלו יכלה להיקלט במרחק 123 מייל (בהתאם לנוסחאות התיקניות של משרד התחבורה האמריקני, המיועדות לידע טייסים מה טווח שמיעת

תשדורות תא"ג/תג"ם שלהם).³⁴ אבל אפילו טס המיראז' בחלל כמו מעבורת החלל, ברום גבוה דיו לקליטת תשדורות התא"ג שלו בגובה פני הים בביירות, איך יכלה השגרירות שם לשמוע את התגובה המורה למטוס לתקוף, ששודרה כביכול ממפקדת חיל האוויר שבגובה פני הים בתל אביב?

שאלה נוספת, חשובה יותר, היא מדוע יתעלם השגריר פורטר, דיפלומט מוערך ומקצועי, ממידע חשוב כזה ולא ישתפו עם מישהו במשרד החוץ? מדוע חשף אותו לאוונס ונובאק בראיון טלפוני קצר כעבור 24 שנה? מוזר, שהטור של אוונס ונובאק, שפורסם ב-6 בנובמבר 1991, שונה משמעותית מהסיפור שסיפר השגריר פורטר למחבר ספר זה בראיון ב-21 בנובמבר 1991.

לשגריר פורטר מוניטין טובים וקריירה מצטיינת כדיפלומט המייצג את ארצות הברית. בזמן הראיון עם מחבר ספר זה הוא היה ערני וכשיר, ואישר למחבר ספר זה להקליט את הראיון.³⁵ באותה הקלטה אמר השגריר, שראה כמה תמלילים ביוני 1967. הוא לא זכר מי מסר לו אותם. הוא התרשם, שאירוע זה התרחש ב-8 ביוני 1967, יום תקיפת "ליברטי". הוא זכר, שקרא כמה תמלילים והורה אחר כך לשרפם כי השגרירות היתה נתונה במצור של אספסוף רחוב, והשגריר חשש שהאספסוף יפרוץ פנימה. בניגוד לטור של אוונס ונובאק, שתיאר את הנתונים שראה השגריר כ"תעבורת רדיו שיוטרה", השגריר פורטר אישר בפני מחבר ספר זה, במכתב בכתב-יד מ-14 בדצמבר 1991, כי "אין ספק, שלא ציינתי כי היירוט נעשה על ידי השגרירות או בתוכה".³⁶

שאלתה שהוגשה למשרד החוץ של ארה"ב על פי תקנת חופש המידע, העלתה כי היום שבו התקיף האספסוף את שגרירות ארה"ב בביירות היה 6 ביוני 1967, לא 8 ביוני. מכאן, שזכרונו של השגריר על אירוע רב-מתח, שהתרחש 24 שנים לפני כן, אינו מושלם. פרטי הראיון הטלפוני של השגריר פורטר עם אוונס ונובאק לא מצויים בידי מחבר ספר זה. המידע בראיון המוקלט של מחבר ספר זה עם השגריר, ותכתובת בכתב ידו של השגריר, מספרים סיפור שונה בתכלית מזה שלדברי אוונס ונובאק סיפר להם כביכול. תיעוד זה, יחד עם המידע העובדתי על יכולות ההאזנה לתשדורות תא"ג, מרמזים שהטור של אוונס ונובאק לא דיווח במדויק את דברי השגריר פורטר.³⁷

סטיבן גרין פרסם ב-1984 את *Taking Sides: America's Secret Relations with a Militant Israel* ("לבחור צד: היחסים החשאים של אמריקה עם ישראל מיליטנטית").³⁸

עמידת המחבר לימין הצד הערבי בעימות הערבי-ישראלי ברורה כשמש. גרין טוען, שחיל האוויר האמריקני סייע למאמץ המלחמתי של ישראל ב-1967 בארבעה מטוסי סיור-צילום פנטום RF-4C.³⁹ הוא מתאר את תקיפת "ליברטי" כניסיון למנוע מהעולם להיוודע על סיוע אמריקני זה מתוך יירוטי הרדיו של "ליברטי".

ריצ'רד ב. פארקר, ששירת ב-1967 כיועץ מדיני בשגרירות ארה"ב בקהיר, ומאוחר יותר כשגריר ארה"ב בכמה ממדינות ערב,⁴⁰ בחן סיפור זה במאמר מפורט שפרסם ב-1997 ובו סתר בפסקנות את סיפור השתתפות חיל האוויר האמריקני לימין ישראל במלחמת ששת הימים.⁴¹ הסיפור אכן מעורר תהיות: האמנם יכלה ממשלת ארה"ב לשמור בסוד במשך 30 שנה את השתתפות חיל האוויר שלה בכך שהורתה לאנשי חיל האוויר של ארה"ב שהשתתפו בה – ואין ספק שהם מנו כמה וכמה – לבלום פיהם? אם כן, מדוע נבצר ממשלת ארה"ב לקיים אותו נוהל לגבי צוות "ליברטי"? מי שהיו שותפים למידע זה על סיפון "ליברטי" היו רק אנשי NSA, שסודיות היא עסקם. אלה יכלו בוודאי לשמור סיפור זה בסוד, אם כמה וכמה טייסים, צוותי קרקע, ומפענחי תצלומי אוויר יכלו לעשות זאת.

אם אכן יחידת NSA ב"ליברטי", או איש צוות אחר, גילו את פעילות חיל האוויר של ארה"ב במלחמת ששת הימים בצד ישראל, שלא לדבר על השתתפות פעילה בה, ואחרי כן הבינו שהותקפו בידי ישראל במטרה להשתיק מידע זה, מוזר ביותר כי במשך ארבעה עשורים לא התייצב איש משורדי ליברטי לספר את הסיפור. כמצוין לעיל, שורדי ליברטי היו קולניים למדי בהשמעת התיאוריות שלהם, אבל זאת לא אחת מהן. אם תאוריה זאת נכונה, מדוע אינה נתמכת בידי הקורבנות ששרדו?

ראש CIA לשעבר, ריצ'רד הלמס, "הכחיש נמרצות" - על פי המאמר של פארקר - "שהיתה קנוניה אמריקנית-ישראלית כלשהי ב-1967". הוא גם העיר, שאין כל ממש בהאשמה שבספרו של סטפן גרין, "לבחור צד", שטייסת סיוור אמריקנית ביצעה בשביל ישראל משימות במהלך המלחמה. הלמס ומקנמרה לא שמעו על משימה כזאת, שלא היתה אפשרית בלי ידיעתו של אחד מהם לפחות.⁴²

גישה נוספת, שונה, לתקרית "ליברטי" נקט ד"ר ג'ון אי. בורן ב-1993, לאחר שהתוודע לתקרית "ליברטי" "הסתערות על הליברטי" מאת ג'יימס אנס. בורן כתב דיסרטציה, ומאוחר יותר ספר, *The USS "Liberty": Dissenting History vs. Official History* ("יו.אס.אס 'ליברטי': היסטוריה חולקת לעומת היסטוריה רשמית"). בורן תומך כללית בטיעון שישראל תקפה ביודעה שהמטרה היא אוניה אמריקנית, וחוזר על כמה אנקדוטות שאין ביניהן כל קשר. תפיסתו מושתתת בעיקר על ספרו של אנס, ומחקרו ממעיט מאוד בהסתמכות על מקורות ראשוניים. יתר על כן הוא אינו מקפיד כראוי בטיפולו במחקר המוגבל שביצע.

הוא מציין, למשל, ש"היומן היומי של 8 ביוני כולל שיחת טלפון ממקנמרה לנשיא ב-0838.⁴³ היומן אכן מתעד שיחה זאת בין השניים, אבל היא לא היתה ממקנמרה לנשיא אלא מהנשיא למקנמרה.⁴⁴ טעות זאת לא היתה נראית משמעותית לולא הטענות המדהימות שמעלה בורן על יסוד שיחה זו.

בורן טוען, שמקנמרה החזיר ב"פקודה קולית אישית" את המטוסים שהוזנקו מסיפון "סרטוגה" ב-0826 זמן וושינגטון, 1426 זמן סיני. ראשית, כל הראיות הזמינות קובעות כי אף מטוס לא היה יכול להיות מוזנק מנושאות המטוסים לפני 0850 זמן וושינגטון. שנית, לא היה כל ערוץ טלפוני מאובטח בין וושינגטון ובין אוניות הצי השישי. הסיפור של דייוויד לואיס (ראה פרק 8), שעליו מסתמך בורן, טוען שמקנמרה נתן את פקודת ההחזרה מהבית הלבן וכי היא אושרה מיד בידי הנשיא, בעוד שבבורן ממקם את מקנמרה בפנטגון בשעת מתן "הפקודה הקולית האישית", כביכול, להחזרת המטוסים. זאת ועוד: שר ההגנה מקנמרה אמר אישית למחבר ספר זה, כי מעולם לא היתה לו התקשרות קולית עם מישהו בצי השישי וכי הפקודה היחידה שנתן להחזיר מטוסים היתה מחדר המצב בבית הלבן אחרי שהתקבל מידע שישראל עדכנה את ארצות הברית על התקיפה. תרשומות תעבורת המסרים וההיסטוריה של פקודות הצי השישי מאשרים, שכל מטוסי הצי השישי שהוזנקו להגנת "ליברטי" כבר הוחזרו בידי אדמירל מרטין לפני שמקנמרה נתן את פקודת ההחזרה שלו, ב-1125 זמן וושינגטון, לערך. בתיק המצונזר על "ליברטי" של קבוצת הביטחון של הצי [היחידה שעסקה באיסוף מודיעין ובמניעת מודיעין מיריבים], הזמין במרכז ההיסטוריה של הצי (שחרר מסיווג ב-11 באפריל 1985), נמצא הקטע הבא: "081415Z רא"ל קרט, ראש NSA, טלפן לאל"ם קוק לבקש כי יעביר טלפונית לשר ההגנה מקנמרה מידע על "ליברטי"... ניסיונות ראשונים להשיג את השר מקנמרה אישית בטלפון לא צלחו. אל"ם תומס נשאר על הקו עד שהשר מקנמרה בא לטלפון ב-081430Z [1030 זמן וושינגטון]. טענת בורן, שהשר מקנמרה ידע על תקיפת "ליברטי" ב-0826 זמן וושינגטון, היא באורח ברור פרי דמיונו או תוצאה של מחקר לא מושלם.

ב-1985, פירסם פול פינדלי, חבר קונגרס ארצות הברית לשעבר, את *They Dare to Speak Out: People and Institutions Confront Israel's Lobby* ("הם מעזים לומר בגלוי: אנשים ומוסדות מתעמתים עם השדולה הישראלית"), שחוזר בפרק 6 על כמה תיאוריות קונספירציה תוך אי-דיוקים עובדתיים רבים.⁴⁵ למשל, פינדלי מציין שנושאת מטוסים של ארה"ב "נמצאה במרחק 30 דקות בלבד... מוכנה להגיב כמעט מיידית."⁴⁶ פינדלי מתעלם מהתרשומות הרשמיות, הקובעות שנושאות המטוסים נמצאו במרחק מעל 500 מייל וכי המטוסים האמריקניים הראשונים לא הוזנקו לפני 1602 זמן סיני, למעלה משעה לאחר שהסתיימה התקיפה.

חבר הקונגרס פינדלי היה אחד המחוקקים האמריקניים הראשונים שאימצו את אש"פ ואת הצד הערבי בעימות הערבי-ישראלי. עמדותיו מוצגות היטב בספריו. פינדלי הסתמך בעיקר על סיפורו של אנס, לרבות הרעיון שהמניע לתקיפה היה שמירת סוד ההתקפה הישראלית הממשמשת ובאה על סוריה. הזמת מניע "סוד ההתקפה על סוריה" כבר הובאה לעיל.

מבלי להציע מקור או סמכות כלשהם לטענה, גורס פינדלי של-CIA נודע יום לפני התקיפה שהישראלים מתכננים להטביע את האוניה.⁴⁷ אל"מ מקגונגל שמע סיפור זה והוטרד ממנו. מחבר ספר זה תיאם שיחת טלפון משולשת בין אל"מ מקגונגל, ראש תחנת CIA בשגרירות ארה"ב בתל אביב ב-1967, ג'ון האדן, ומחבר ספר זה. האדן אישר לאל"מ מקגונגל, כי אין כל תיעוד התומך בספור זה, וכי הוא, שהיה מעורב באורח הדוק, לא ידע על כך מאומה.

חבר הקונגרס פינדלי מצטט גם את תת-אדמירל דונלד ד. (דון) אנגן, אז מפקד נושאת המטוסים "אמריקה", כמי שאמר: "לנשיא ג'ונסון היתה שליטה קפדנית ביותר. אמנם ידענו ש'ליברטי' מותקפת, אבל לא יכולתי סתם כך ללכת ולצוות על הצלה."⁴⁸ אדמירל אנגן הכחיש שאמר זאת אי פעם.⁴⁹ (מאוחר יותר, אנגן אישר שבטח במחקר של מחבר ספר זה על תקרית "ליברטי", בהערה בספרו *Wings and Warriors* ("כנפיים ולוחמים").⁵⁰ פינדלי מצטט את אדמירל קיד כמי שהוציא פקודה מפורשת: "אל תענה לאף שאלה. אם איכשהו מכניסים אותך לפינה, אתה יכול לומר כי זאת היתה טעות וכי ישראל התנצלה. אינך רשאי לומר משהו אחר."⁵¹ אדמירל קיד הכחיש בפני מחבר ספר זה כי אמר אי-פעם את הדברים שייחס לו פינדלי. עובדות אלה מטילות צל כבד של ספק על עבודתו של פינדלי כולה.

דונלד נף פירסם ב-1984 את השני בספריו על המזרח התיכון. ספרו הקודם, *Warriors at Suez*⁵² *Eisenhower Takes America into the Middle East* ("לוחמים בסואץ: אייזנהאואר לוקח את אמריקה אל תוך המזרח התיכון"), ראה אור ב-1981. הספר השני, *Warriors for Jerusalem, The Six Days That Changed the Middle East* ("הלוחמים על ירושלים, ששת הימים ששינו את המזרח התיכון"), עוסק בתקרית "ליברטי".⁵³ נף טוען שם, שהתקיפה הישראלית היתה תקיפה מכוונת על אוניה אמריקנית. הוא מתחיל את סיפורו במעט מידע מוטעה לגבי בקשת "ליברטי" מהצי השישי לקבל ליווי חמוש, והתשובה לבקשה זו ביום ג', 6 ביוני 1967: "לבקשת האוניה ['ליברטי'] לליווי חמוש, מפקד הצי השישי אדמירל מרטין השיב: 'ליברטי' היא אוניה של ארה"ב מסומנת באורח ברור במים בינלאומיים, לא משתתפת בעימות ולא מטרה סבירה לתקיפה בידי אומה כלשהי'. במקרה הבלתי סביר של תקיפה, הבטיח אדמירל מרטין, מטוסי סילון יוכלו להימצא מעל האוניה תוך 10 דקות. הבקשה נדחתה."⁵⁴

מחבר ספר זה לא הצליח לאתר בקשה זו, ודחייתה, בשום מקום. דוח רוס, שהתמקד בעיקר על תעבורת המסרים הנוגעת לעניין, לא מכיל מסרים שכאלה. המקור היחיד של נף לדחיית בקשת "ליברטי" בידי תת-

אדמירל מרטין הוא אנס. אנגן זוכר מסר כזה, ומציין בספרו שהוא זוכר את המסר מילה במילה, אבל לא מספק ציטוט או אסמכתה. על פי אנס, הראיה פשוט חסרה.⁵⁵ אילו באמת התנהלו מסרים אלה, הם היו נשמרים בתרשומות מפקד הצי השישי שעל הסיירת "ליטל רוק" וקרוב לוודאי באוניות אחרות או בתחנות חוף, שכן בנוסף למכותבים "לפעולה", מקובל לשלוח העתקי מסרים לאתרים אחרים "לידיעה". נדרשת קנוניה נרחבת, המערבת אנשי צי רבים ביותר, על מנת לארגן את היעלמות תרשומת מסרים אלה.

ההאשמה של נף לוקה בפגם נוסף הנובע גם הוא מהסתמכותו על אנס. נף, בהערות בסוף ספרו,⁵⁶ מאשר כי הסתמך על מכתב מאנס שכתב לו כי "ל[רס'] דייב לואיס, מפקד יחידת הסיגינט, היתה סמכות לשלוח מסרים בלי להראותם למפקד האוניה. המסר הוכן בידי דייב וייתכן שמקגונגל לא ראה אותו. מכל מקום, הבקשה היתה רשמית ונדחתה בבוז בידי אדמירל מרטין." נראה, שאכן היתה ללואיס סמכות לשלוח מסרים בלי להראותם למפקד האוניה - לואיס יכול להתקשר עם הסוכנות לביטחון לאומי ולדווח על פעולות סיגינט שלו מבלי לכלול בתמונה את מפקד האוניה. אבל כל מי שבקי בנוהלי צי ארה"ב יתקשה להאמין, כי ללואיס היתה "סמכות" להתקשר עם מפקדיו הישירים של סא"ל מקגונגל בנושא הקשור לתפעול וביטחון האוניה, מבלי לערב אותו.

אם מה שאנס כתב לנף נכון, ואכן היתה ללואיס ב-6 ביוני סמכות להתקשר ישירות עם מפקדיו הבכירים של מקגונגל, עדיין אין לסיפור זה יד ורגל, שהרי אותו יום עדיין נמצאה "ליברטי" תחת פיקוד ושליטה של אדמירל מקיין, מפקד הכוחות הימיים של ארה"ב באירופה. ליברטי הועברה לפיקודו של תת-אדמירל מרטין, מפקד הצי השישי, ב-7 ביוני 1967. המחשבה שקצין קריפטולוגיה כפיף בצי ארה"ב, קצין מקצועי שלא במסלול פיקודי, יעקוף מפקד אוניה שבה הוצבה יחידתו, ואת מפקד הכוחות הימיים של ארה"ב באירופה, ויבקש סיוע ממפקד צי סמוך בנושא של בטיחות האוניה, פשוט בלתי נתפסת.

נניח, לצורך הדיון, כי המסר אכן נשלח, וכי תת-אדמירל מרטין אכן הבטיח שמטוסי סילון יוכלו להגיע מעל האוניה תוך 10 דקות. איך זה ייתכן? נושאות המטוסים האמריקניות הסמוכות ביותר נמצאו במרחק למעלה מ-500 מייל מאזור הסיור המוקצה של "ליברטי". לפנטום F4-B, מטוס הקרב המהיר ביותר על סיפון נושאות המטוסים, נדרשו, במהירות שיוט תת-קולית מרבית, לפחות 60 דקות להגיע לליברטי. במצב "מבער אחורי", במהירות על-קולית,⁵⁷ הזמן למטרה היה 20 עד 30 דקות, אבל במצב זה המטוסים לא יכלו להגיע מעל "ליברטי", כי אילו הפעילו מבער אחורי היו מתרוקנים מדלק זמן רב לפני הגעתם לאוניה. האם תת-אדמירל מרטין לא הכיר את ביצועי מטוסי הקרב שלו עד כדי כך שהבטיח סיוע שלא יכל לספק? האם לא סביר יותר, שזיכרון אנס על מסר זה, שלא אותר בשום מקום, פשוט לא מדויק?

נף מציין, שכאשר נודע לנשיא ג'ונסון על תקיפת "ליברטי", הוא דיווח זאת מיד לראש הממשלה הסובייטי קוסיגין בקו החם. נף ממשיך ואומר:

הקרמלין ידע עתה על התקיפה הישראלית על "ליברטי", אבל לא העם האמריקני. ממשל ג'ונסון הראה ברורות ממש מתחילה את נחישותו להמעיט מחשיבות התקיפה.

... למרות שנמסר על ספק שהתקיפה היתה לגמרי בשוגג, נטו פקידי ממשל ג'ונסון לקבל את גרסת הישראלים, מאחר שאיש מהם לא הבין מדוע יסכנו הישראלים את תמיכת ארה"ב בפעולה מסוכנת כזו. ייתכן שזו היתה תוצאה של פעולת מפקד מקומי שידו קלה על ההדק, אם כי גם לאפשרות זו לא היו כל תימוכין. אבל אפילו היה זה המקרה, לא מדובר בפעולה עוינת בפקודת הדרגים הגבוהים של הממשלה.

מעבר לחוסר ראיות, הנשיא ויועציו ידעו שהם זקוקים לכל ההשפעה שיכלו להפעיל על ישראל כדי שתפסיק את הלחימה. עימות רגשי ישיר בנקודה זאת היה רק מחליש את יכולת וושינגטון להשיג הפסקת-אש. בסופו של דבר, הוטלה על קלארק קליפורד המשימה לחקור את התקיפה, וכל היתר נצטוו לבלום פה עד לסיום הדוח שלו.⁵⁸

נף מספר גם סיפור על שר הביטחון הישראלי משה דיין, שפקד על התקיפה, ושוב נדרש לתיאוריה ש"ישראלים לא עושים טעויות."⁵⁹

אמנם נקבע ברורות שהנשיא ג'ונסון, שר החוץ דין ראסק ושר ההגנה רוברט מקנמרה ידעו מכמה מקורות על "המהלומה על סוריה" הממשמשת ובאה, לרבות הודעה ספציפית של ראש אמ"ן, אלוף אהרון יריב, על התוכנית. נף מעוות את העובדות ואומר ש"ליברטי" גילתה "סוד" זה והעבירה אותו לארצות הברית. הוא לא מסביר כיצד הועבר המידע לארצות הברית בשעה ש"ליברטי" לא היתה מסוגלת להתקשר ישירות עם ארה"ב. ואשר למידע מוקדם של ארה"ב על ההתקפה על סוריה, הוא אומר: "ככל הנראה, ההתקפה לא באה בהפתעה לארצות הברית. הנשיא ג'ונסון מאשר בזיכרונותיו ש'אכן ידענו על הכוונות הצבאיות של ישראל כלפי סוריה'... הייתכן שליברטי הצליחה למלא לפחות חלק ממשימתה? הקלטו האנטנות הרגישות שלה את הפקודות להתקפת סוריה ב-9 ביוני והעבירו אותן לווישינגטון?"⁶⁰

התשובה לשאלת נף שלילית. לפי המיקומים השונים של "ליברטי", מרגע הגעתה לנקודה "אלפא" עד לשעת ההתקפה הישראלית, היא נמצאה הרחק מעבר לאופק של תל אביב ושל פיקוד צפון, האחראי לחזית הסורית. אם איכשהו יכלה להאזין לשידור פקודות לתקוף את סוריה, איך היתה מבינה אותן בזמן אמת, מאחר שלא היו על סיפונה דוברי עברית? אפשר לטעון, שאולי העבירה מידע גולמי ישר ל-NSA, אבל אם היה ל"ליברטי" ערוץ תקשורת ישיר עם NSA, מדוע לא קיבלה באותו ערוץ את הפקודות לשמור מרחק?

אכן, ארצות הברית ידעה מכמה מקורות שונים משהו על ההתקפה הקרבה על סוריה. למשל, תזכיר המודיעין של CIA, "דוח מצב ערבי-ישראלי", מ-8 ביוני 1967 (נכון ל-0900 זמן וושינגטון) מציין בסעיף 4 שבבוקר 8 ביוני 1967 קיבל הקונסול האמריקני בירושלים דוח על "הרעשה אינטנסיבית של ארטילריה ואוויר על עמדות סוריות מול האזור המפורז המרכזי... ככל הנראה הקדמה להתקפה רבתי במטרה לתפוס את הרמות שמעל לגבול הישראלי."⁶¹

הסיפור שקשה מכל להאמין לו פורסם ב-1994 על ידי ג'ון לופטוס.⁶² לופטוס שירת כקצין בצבא ארה"ב ואחר כך עבד במשרד המשפטים במשרד לחקירות מיוחדות, שתפקידו להעמיד לדין פושעי מלחמה נאציים שהסתננו לארצות הברית אחרי מלחמת העולם השנייה. ספרו *The Secret War against the Jews* ("המלחמה הסודית נגד היהודים"), שכתב יחד עם מרק ארונס, כולל פרק שמו "תקרית 'ליברטי'". לופטוס טוען, כי CIA שלח את "ליברטי" לנקודה מול סיני כדי לרגל את הכוחות הישראליים וכי המידע שהושג הועבר אז למצרים דרך מרכז מודיעין בריטי בקפריסין. לדבריו:

"ארמקו" והשחקנים הגדולים האחרים בעסקי הנפט חששו מאוד שסיוע אמריקני לישראל ירתיע את מפקי הנפט הערבים. לא די במניעת סיוע צבאי [של ארה"ב] במלחמה הקרבה. כל העולם המוסלמי ידע, שארצות הברית היתה עדיין ניטרלית עם נטייה לטובת ישראל. אנשי הנפט רצו מידת-מה של סיוע לערבים מתחת לשולחן. [קביעה זאת נתמכת בהערות שוליים 26: "ראיונות חשאיים, קישור קודם ל-NSA: מנתח לשעבר, מודיעין ימי."]

הנשיא ג'ונסון עסק בעצמו בענייני נפט בטקסס וידע לשחק את המשחק. מפיקי הנפט הגיעו אל ג'ונסון או למישהו קרוב אליו בבית הלבן. מקורותינו מעולם לא הצליחו לזהותם. אנשי הנפט שאלו את הנשיא אם יוכל לזרוק לערבים עצם, סוג כלשהו של סיוע חשאי שהציבור לא יגלה לעולם אך יגרום להנהגה הערבית להיות אסירת תודה. התכלית היתה לקיים את זרימת הנפט, לא חשוב מה יקרה במלחמת 1967.

הבית הלבן אישר תוכנית מגירה לשלוח לערבים מעט מודיעין על צה"ל.⁶³

את "מעט המודיעין" שאליו מתייחס לופטוס היתה אמורה לספק "ליברטי". לופטוס מתאר את האוניה כבעלת ציוד האזנה כה מתוחכם, שיכלה לצותת לכל תשדורת אלקטרונית ישראלית בסיני, לרבות תקשורת קשר פנים בתוך טנקים, ולהקליטה. שפע אלקטרוני זה מוין על ידי הבריטים בקפריסין תוך שימוש במחשבי ענק והועבר למצרים. לופטוס טוען, אם כן, שבחזית הדרומית של מלחמת ששת הימים, סייעו ארצות הברית ובריטניה לערבים נגד ישראל.⁶⁴

את טענתו, כי CIA שלח את "ליברטי" לרגל בשביל המצרים, וכי המידע שנאסף מועבר לקהיר באמצעות בסיס מודיעין ממוחשב בקפריסין, פתח לופטוס בכך שהציב את "ליברטי" מול סיני כמה ימים לפני שהגיעה לשם. הוא מייחס ל"ליברטי" יכולות האזנה הרחק מעבר לכל מה שהיו לארצות הברית, או לכל אומה אחרת, בשנות ה-60, או במשך 10-20 השנים הבאות. כל המעורה בספרות המודיעין האלקטרוני (ELINT) יכול לקבוע כי טענות לופטוס על יכולות ההאזנה של "ליברטי" ב-1967 היו הזויות. אבל הבה נניח, ש"ליברטי" יכלה לאסוף מידע אלקטרוני מסיני כמעט או אפילו לגמרי בשיעור שקבע לופטוס. איך ידעה ישראל על יכולות "ליברטי" ביוני 1967? אם יכולת זאת היה קיימת, וישראל ידעה עליה, מה היו הישראלים משיגים בתקיפתה במועד כה מאוחר, ב-8 ביוני? הקרב על סיני הסתיים למעשה ב-7 ביוני. כוחות ישראלים הביסו את המצרים ועסקו בטיהור סיני ובהשתלטות על הגדה המערבית של תעלת סואץ.

למרבה האירוניה, טענת לופטוס ש"ליברטי" היתה מעורבת במלחמת ששת הימים לטובת מצרים – כלומר, שפעלה נגד ישראל – היתה מספקת לישראל סיבה לגיטימית לתקוף אותה. על פי חוקי הלוחמה הימית, ניתן לתקוף צד לוחם בכל מקום מלבד במים הטריטוריאליים של מדינה ניטרלית, וגורם ניטרלי המסייע לצד לוחם כפוף לאותו חוק.

התיזה המרכזית של לופטוס בספרו היא שארגוני מודיעין ברחבי עולם, לאורך כל ההיסטוריה המודרנית, ביצעו פעולות חשאיות נגד היהודים בכלל ונגד ישראל, מדינת היהודים, בפרט. ייתכן שיש גרעין אמת בכמה מטעונו לגבי ארגונים מסוימים בזמנים מסוימים, ובעוד שאנטישמיות מפלה היא עובדה היסטורית, מחבר ספר זה טוען כי לופטוס חוטא מאוד לאמת בתחום היחסים של CIA והמוסד ב-1967, שהתאפיינו בשיתוף פעולה. זאת ועוד, "ליברטי" הוקצתה לסוכנות לביטחון לאומי, שהיא חלק של משרד ההגנה. ולפיכך, לא CIA ולא הצי שלטו בפעולות המודיעין שלה.⁶⁵ לופטוס, ככותבים אחרים, מבלבל לעתים קרובות בין סוכנויות ולא מצליח להבין את יחסיהן, את תחומי השיפוט והבקרה שלהן ואת קשריהן עם מחלקות ומשרדים ממשלתיים אחרים.

לופטוס מקדיש חלק רב מזמנו להרצאות ברחבי ארצות הברית בפני קהלים יהודיים, שבדרך כלל מקבלים רגשית את התיזה שלו. הוא אומר לקהלים יהודיים את שהם רוצים לשמוע. ייתכן שחלק גדול מדבריו מדויק היסטורית, אבל ספרו על תקרית "ליברטי" אינו מדויק ואינו מבוסס על תיעוד. לופטוס מסתמך בעיקר על מידע של "מרגלים ותיקים" וקציני מודיעין "ישנים" או "לשעבר", אך השמות היחידים שהוא חושף הם של אנשים

שמתו, ולכן אי אפשר לאמת את מה שלופטוס מייחס להם. התיאוריה שלו על תקיפת "ליברטי" רחוקה מלשכנע.

ג'יימס (ג'ים) טיילור פרסם ב-1980 בהוצאה פרטית את *Pearl Harbor II* ("פרל הרבור 2"). טיילור מבהיר מיד ובאורח נחרץ שהוא מתנגד לציונות. שבעים העמודים הראשונים בספרו הם תוכחה אנטי-ציונית. "ליברטי" אינה מוזכרת כמעט. שום מחקר או ראיות חדשות לא מוצגים בפרשת "ליברטי". טיילור מצטט קטעים מתרשומות ועדת החקירה של צי ארה"ב, שאינן תומכות בטיעונו. הוא מתעלם מתרשומות ועדת החקירה הסותרות אותם במפורש.⁶⁶

הקצין האמריקני הבכיר ביותר ששלל את ההסבר הישראלי על תקיפת "ליברטי" היה אדמירל תומס ה. מורר, גיבור מלחמת העולם השנייה, ששירת כיו"ר ראשי המטות המשולבים מ-1970 עד 1974. כשהתרחשה תקיפת "ליברטי" הוא לא היה ממש בתמונה. הוא נעשה ראש מבצעים של הצי ב-1 באוגוסט 1967. אין לו כל מידע אישי על התקרית, אבל יש לו קשר רגשי עמוק לקורבנות התקיפה. אדמירל מורר הכיר אישית את סרן סטיבן טות, שנהרג על גשר "ליברטי" והיה בנו של אל"מ ג'וזף טות, ששירת באקדמיה של צי ארה"ב כשמורר היה שם.

אדמירל מורר עומד על כך, שהמטוסים הראשונים שהוזנקו מנושאת המטוסים "סרטוגה" היו חמושים בנשק גרעיני, כפי שטענו ג'יימס אנס וכמה מקורות אחרים.⁶⁷ כל הראיות הזמינות מורות על ההיפך.⁶⁸ מורר אומר, שהוא מסרב "לבלוע" את הסיפור הישראלי. הטיעון המרכזי שלו הוא, כי "ליברטי" היתה האוניה המכוערת ביותר בצי ארה"ב, וכי טייס תוקף היה חייב לזהות אותה כ"ליברטי", השייכת לצי ארה"ב ולא יכול לבלבל אותה עם אוניה מצרית.

מחבר ספר זה מסכים מתוך הערכה מלאה כלפי אדמירל מורר, שהוא, מכוח היכרותו המיוחדת את מערך צי ארה"ב וניסיון הטיסה הימי שלו, היה ככל הנראה מזהה את "ליברטי" מהאוויר.⁶⁹ ואולם דוח CIA אינו שותף להערכת האדמירל ומציין במיוחד, שיתכן כי "ליברטי" זוהתה בטעות כאוניה המצרית "אל קוציר".⁷⁰ אדמירל מורר לא מסביר מדוע טייסי חיל האוויר הישראלי, שניסיונם בעניינים ימיים היה למעשה אפסי, היו צריכים להיות מומחים בזיהוי אוניות אמריקניות. הניסיון הישראלי בלוחמה אווירית-ימית לפני מלחמת ששת הימים היה מוגבל למדי. למשל, בזמן מבצע סיני ב-1956, צלפו 2 מטוסי אורגן ישראליים על המשחתת המצרית "איברהים אל אוואל" ליד חיפה, ואל"מ דני שפירא הוביל תקיפה של 4 מטוסי מיסטר נגד המשחתת הבריטית "קריין" בים האדום, בהנחה המוטעית ש"קריין" אוניה מצרית.

הידע המועט שהיה לחיל האוויר על אוניות מלחמה התמקד באוניות חילות הים של המדינות הערביות שבהן נלחמה ישראל. לאמיתו של דבר, אילו יכלו להבחין במערך האנטנות, סביר יתר להניח שהיו מזהים את "ליברטי" כאוניית איסוף מודיעין סובייטית, מאחר שכמה אוניות מודיעין סובייטיות פעלו במזרח הים התיכון בשעה שאף אוניית מלחמה של ארה"ב לא ביקרה בנמל ישראלי זה שנים.⁷¹

טייסי מבנה "רויאל" ובקר האוויר הראשי זיהו את הבעיה תוך 10 עד 12 דקות בלבד והפסיקו את התקיפה האווירית. בסופו של דבר, לזיהוי לא היה כל קשר ליופייה או לכיעורה של האוניה אלא להתנהלותה במשך התקיפה – זאת אומרת, היא לא ירתה חזרה. מוביל מבנה "רויאל" זיהה את "ליברטי" כאוניה לא-ערבית על יד סימוני הגוף שלה - GTR 5 - לא על ידי האנטנות המרובות, חוסר החן שלה, או דגל ארה"ב.

אדמירל מורר אמר למחבר ספר זה, שכאשר היה ראש המבצעים של הצי מעולם לא דיבר בארבע עיניים עם הנשיא או עם שרי החוץ או ההגנה ולא שוחח איתם על תקיפת "ליברטי". (בתור ראש המבצעים של הצי הוא נכח בישיבות, ביחד עם קצינים בכירים אחרים וראשי זרועות, עם הנשיא ועם שר ההגנה פעם-פעמיים בשנה).⁷² הוא צוטט על ידי ג'ים אנדרסון במאמר של "יוניטד פרס אינטרנשיונל" מ-12 בדצמבר 1985: "מורר, שלא היה בעל מעמד פיקודי בזמן תקיפת 'ליברטי', אמר במסיבת העיתונאים כי לא חקר אותה כשנתמנה ראש המבצעים של הצי, שכן זה היה במשך מלחמת וייטנאם 'ועסקתי במה שעומד לקרות, לא במה שקרה.' עמדתו "לא לבלוע" את הסיפור הישראלי התפתחה שנים אחר כך. ככל הנראה, בלי כל קשר לעמדתו הסופית לסרב לקבל את ההסבר שהתקיפה היתה משגה, אדמירל מורר בלע אותו כשהיה ראש המבצעים של הצי. האישור הסופי של מסקנות ועדת החקירה של צי ארה"ב, שהתקיפה היתה טעות טרגית, אושר על ידי משרדו ב-25 במרס 1968.

תמיד צריך להבין, שבעוד שבמקרים רבים התפיסה חשובה יותר מהמציאות, בדרך כלל היא לא זהה למציאות. משום כך, תיאוריות קונספירציה שונות מתמקדות בדרך כלל ברעיון שהתקיפה הישראלית נועדה למנוע מ"ליברטי" את גילוי הכוונות של ישראל, או את פעולותיה הצבאיות. החוט המקשר בין תיאוריות אלה נוטה להיות: (1) התעלמות מוחלטת ומקיפה מכל 14 החקירות הרשמיות של ישראל ו-ארה"ב; (2) התעלמות מהעובדות כאשר העובדות אינן עולות בקנה אחד עם תיאוריית הקונספירציה.

כפי שמדגיש פרופסור דן שיפטן:

מעבר לאסופת הנתונים המפורטים והמוכחים היטב, תיאוריית הקונספירציה של פרשת "ליברטי" לוקה באופן בסיסי בפרספקטיבת המקרו, מאחר שהיא מתעלמת מהאסטרטגיה המדינית של מקבלי ההחלטות הישראליים באותו זמן.

בקיץ 1967, ההנהגה הישראלית ראתה את האהדה האמריקנית כלפי ישראל כאינטרס מדיני עליון, שרק עצם קיומה של המדינה עלה עליו. הלקח המר של מבצע סיני ב-1956 ואחריותו ב-1957, כשישראל נאלצה לסגת בלחץ אמריקני וסובייטי, היה חי למדי. ישראל לא יכלה להסתכן ב-1967 במפלה מדינית נוספת בעקבות הניצחון הצבאי. על מנת לשמר אהדה זו, המתינה ישראל 3 שבועות להסכמה אמריקנית לפני שיצאה למלחמה, למרות שהעריכה כי עצם קיומה מוטל על כף המאזנים. מנהיגי ישראל ידעו, שרק תמיכה אמריקנית תוכל לתת לאסטרטגיה המדינית סיכוי להצליח בהמרת ההישגים האסטרטגיים והטריטוריאליים של המלחמה בהסדר מדיני בר-קיימא, שיבטיח את עתיד ישראל באזור.

ב-8 ביוני היתה הצלחת ישראל להביס את האיום המצרי עובדה מוגמרת. המחשבה שישראל תסכן את פירות הישגה הצבאי בתקיפה מכוונת של אוניות ביון אמריקנית ובהריגת אנשי צבא ואזרחים אמריקנים מצביעה על כישלון מוחלט בהבנת התמונה הכוללת של מלחמת ששת הימים. אף אחת מהתיאוריות המפוקפקות שהוצגו עד כה לא מציגה מניע לתקיפת "ליברטי", שעשוי להיות חיוני דיו עד להתעלמות משיקולים אלה.

ההנחה שישראל תקפה את "ליברטי" על מנת להניח את ארה"ב באפלה לגבי המתקפה בגולן, פירושה שישראל היתה נכונה לחזור למתווה של 1956, וזאת אחרי שסיכנה את עצם קיומה במשך 3 שבועות לפני המלחמה כדי להימנע ממצב זה בדיוק. הרעיון שזה נעשה כדי לטייח על מעשה-זוועה רבתי שאפילו לא התרחש, לא ראוי כמעט להתייחסות רצינית. הרעיון שהחלטה משמעותית כזאת התקבלה ברמה מתחת לזו של ראש הממשלה או שר הביטחון, משמעה התעלמות מהדרך שבה צה"ל פעל אז (ועד היום). ולבסוף, חוקר מנוסה של עולם התקשורת והמערכת הפוליטית בישראל יודע, שלו היה גרעין אמת בתיאוריות קונספירציה אלה, האמת היתה צצה בישראל לפני זמן רב.⁷³

- 1 ראיין של מחבר ספר זה עם מקג'ורג' באנדי ב-19 באפריל 1993, ניו יורק.
- 2 Ye. Primakov, "How Israel Began the Aggression," *Pravda*, July 27, 1967, 4. Translated from the Russian by Gregory Koldys.
- 3 . I. Belyayev, T. Kolesnichenko, and Ye. Primakov, *The "Dove" has been released (Soviet Review of the Israeli-Arab June 1967 Conflict)*. "Golub" *Spushche* (Moscow: Molodaya Gvardiya Publishing House, 1968). An English translation was published by the U.S. Department of Commerce, Joint Publications Research Service, Clearinghouse for Federal Scientific & Technical Information, Springfield, Va., JPRS 45466, May 23, 1968.
- 4 .Belyayev, Kolesnichenko, and Primakov, *The "Dove,"* 50
- 5 Ye. Primakov and I. Belyayev, "Lessons of the 1967 Middle East Crises," *International Affairs* (Moscow) 3 (March 1968): 41
- 6 שם, 41.
- 7 מחבר ספר זה הוזמן על ידי הצבא המצרי לבקר במרכז הלאומי ללימודי המזרח התיכון בקהיר. הביקור התקיים ב-18 באוקטובר 1994. הוא נפגש שם עם אלוף אחמד פאחר, מנהל המרכז, ד"ר עלי סאדק, סגן מנהל המרכז, אלוף אחמד מ. עבדל חלים, ראש היחידה הצבאית של המרכז, השגריר מחמוד קאסם, שגריר מצרי בדימוס, ואמין חווידי, ראש המודיעין המצרי במלחמת ששת הימים ושר המלחמה אחרי מות פילדמרשל עבדול אל-חכים עאמר. תקרית ליברטי נדונה במשך יום שלם. בפגישה זאת התחוויר למחבר ספר זה כי אינו חזק דיו ללגום קפה מצרי.
- 8 פרק 3 של כתב-יד שטרם פורסם מאת השגריר מחמוד קאסם.
- 9 ראיין של מחבר ספר זה עם השגריר מחמוד קאסם ב-18 באוקטובר 1994 במרכז הלאומי ללימודי המזרח התיכון בקהיר.
- 10 .Anthony Pearson, *Conspiracy of Silence* (New York: Quartet, 1977), 319
- 11 Anthony Pearson, "The Attack on the USS *Liberty*: Mayday! Mayday!" *Penthouse*, May 1976, 54-58, 137-47. Anthony Pearson, "Conspiracy of Silence," *Penthouse*, June 1976, 60-64, 147-51
- 12 .Pearson, *Conspiracy of Silence*, 30; see also 88
- 13 שם, 30.
- 14 Report of Armed Services Subcommittee of the Committee on Armed Services, House of Representatives, 92d Cong., 1st sess., Under authority of H. Res. 201. May 10, 1971 (Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office, 1971)
- 15 .Pearson, "Conspiracy," 62
- 16 Randolph S. Churchill and Winston S. Churchill, *The Six Day War* (Boston: Houghton Mifflin, 1967), 161
- 17 דיווחים שונים קובעים את שעת הגעת "ליברטי" בנקודה "אלפא" בין 0832 ו-0849. פער זה של 16 דקות אינו משמעותי.
- 18 .Pearson, *Conspiracy of Silence*, 33
- 19 שם, 1.
- 20 שם, 75, 76.
- 21 Richard K Smith, "The Violation of the *Liberty*," United States Naval Institute *Proceedings*, June 1978, 62-70

- 22 שם, 22.
- 23 ב-12 בדצמבר 1937 תקפו מטוסים ימיים יפניים בפצצות ובאש מקלעים את יו.אס.אס. "פאנאי", ספינת נהר חמושה שעסקה בפינוי אזרחים אמריקניים מננקינג במהלך הפלישה היפנית לסין. שלושה אמריקנים נהרגו בתקיפה ו-48 נפצעו.
- 24 .Smith, "Violation of the *Liberty*," 70
- 25 מסר "סודי" משגרירות ארצות הברית בתל אביב אל שר החוץ בווישינגטון הבירה, מס' 4014, 081510Z יוני 67.
- 26 משרד החוץ האמריקני, מזכר של שיחה, 28 ביוני 1967; הנושא: תקיפת יו.אס.אס. "ליברטי"; משתתפים: אברהם הרמן, שגריר ישראל, אפרים עברון, סגן שגריר ישראל, השר בפועל קצנברך, דונלד ר. מוריס, וג'יימס ק. מאטר.
- 27 Alfred Friendly, Comment on "The Violation of the *Liberty*," by Robert K. Smith, United States Naval Institute *Proceedings*, January 1979, 88
- 28 Wilbur Crane Eveland, *Ropes of Sand: America's Failure in the Middle East* (London: W. W. Norton, 1980), 325
- 29 עד מלחמת ששת הימים לא סיפקה ארצות הברית נשק התקפי כלשהו לישראל, מלבד כמה טנקי פטון M-48. לישראל לא היו טילים בליסטיים כלשהם ב-1967.
- 30 .Eveland, *Ropes of Sand*, 325
- 31 .Richard B. Parker, *The Six Day War* (Gainesville: University Press of Florida, 1996), 257
- 32 Rowland Evans and Robert Novak, "Remembering the *Liberty*," *Washington Post*, November 6, 1991.
- 33 " השימוש בגלי רדיו תג"ם/תא"ג מוגבל על ידי מיקום המקלט ביחס למשדר.... כאשר משתמשים בציוד תג"ם/תא"ג מוטס, חשוב ביותר להבין מגבלה זאת. טווח תשדורות תג"ם/תא"ג גדל עם הגובה, וניתן לחישוב משוער בשיטה הפשוטה הבאה: הכפלת השורש הריבועי של גובה המטוס ברגליים ב-1.23 כדי להגיע לטווח השידור בתג"ם/תא"ג במיילים ימיים." ראו: U.S. Department of Transportation, Federal Aviation Administration, *Instrument Flying Handbook*, AC 61-27C, (Washington, D.C.: Superintendent of Documents, 1980), 112, 113.
- 34 ראו שם.
- 35 ראיון טלפוני של מחבר ספר זה עם השגריר דווייט פורטר ב-20 בנובמבר 1991. השגריר פורטר היה בביתו בסילבר ספרינג, מרילנד.
- 36 מכתב מהשגריר דווייט פורטר אל מחבר ספר זה מ-14 בדצמבר 1991. המכתב בכתב יד ומאשר כי נכתב בתגובה למכתב של מחבר ספר זה מ-6 בדצמבר 1991, שהשגריר קיבל ב-13 בדצמבר.
- 37 מברק "בזק" משגרירות ארה"ב בביירות אל שר החוץ 061021Z יוני 67, קבע שהתגודדות ההמון מחוץ לשגרירות ארה"ב בביירות אירעה ב-6 ביוני 1967, יומיים לפני תקיפת "ליברטי". ראו גם: Hirsh Goodman, "Messrs. Errors and No Facts," *Jerusalem Report*, November 21, 1991, 42
- 38 Stephen Green. *Taking Sides: America's Secret Relations with a Militant Israel* (New York: William Morrow, 1984)
- 39 המחבר סמואל מ. כץ חזר ב-1992 על סיפורו של סטיפן גרין על הסיוע שנתן חיל האוויר האמריקני לישראל נגד הערבים בזמן שישראל התכוננה למלחמת 1967. ככל הנראה כץ לא ערך מחקר עצמאי כלשהו והסתמך לחלוטין על גרין כמקור הסיפור. מחקר רשמי מסוג זה הוא שמזין ומקיים תיאוריות קונספירציה. Samuel M. Katz, *Soldier Spies: Israeli Military Intelligence* (Novato, Calif.: Presidio Press, 1992)
- 40 השגריר ריצ'רד ב. פרקר שירת אחרי 1967 כשגריר ארצות הברית באלג'יריה, לבנון ומרוקו. הוא פרש משירות החוץ ב-1980. הוא ערך את "מידל איסט ג'ורנל" מ-1981 ל-1978 וכיהן כחוקר במכון המזרח התיכון בווישינגטון הבירה.
- 41 Richard B. Parker, "USAF in the Sinai in the 1967 War: Fact or Fiction?" *Journal of Palestine Studies* 27, no. 1 (Autumn 1997): 67-75

- .Parker, *The Six Day War*, 239 42
- John E. Borne, *The USS "Liberty": Dissenting History vs. Official History* (Brooklyn, N.Y.: Reconsideration Press, 1995), 55 43
- זה מצוין ברורות ביומן הבית הלבן מ-8 ביוני 1967 ב-0838. אישור נוסף לך ניתן על ידי הרולד סונדרס ב: "Middle East Crisis Chronological Guide, May 12-June 20," National Security Council Document file at the Lyndon Baines Johnson Library, Austin, Texas, 27 44
- Paul Findley, *They Dare to Speak Out: People and Institutions Confront Israel's Lobby* (Westport, Conn.: Lawrence Hill, 1985). פינדלי היה חבר בבית הנבחרים מ-1960 עד 1982. 45
- שם, 167. 46
- שם, 168. 47
- שם, 167. 48
- ראיון של מחבר ספר זה עם תת אדמירל דונלד ד. אנגן ב-3 במאי 1990 בושינגטון הבירה. לאחר שפיקד על "אמריקה", שירת אנגן כסגן מפקד הצי האטלנטי. אחרי שפרש מצי ארה"ב, היה בין היתר מנהל מוזיאון האוויר והחלל הלאומי בושינגטון הבירה. 49
- "כמה מחברים כתבו על ההתקפה על 'ליברטי'. אחד או שניים היו רגשניים ביותר וכתבו ספרים לא עובדתיים ביותר, שלא הצליחו להבין את המדוע' או לבחון עובדתית את פעולות הצי השישי ונושאות המטוסים שלו. המחקר העובדתי ביותר למעוניינים בסיפור האמיתי הוא עבודת הדוקטורט של איי. ג'יי. קריסטול." Donald D. Engen, *Wings and Warriors: My Life as a Naval Aviator* (Washington, D.C.: Smithsonian Institution Press, 1997), 322 50
- .Findley, *They Dare to Speak Out*, 168 51
- Donald Neff, *Warriors at Suez: Eisenhower Takes America into the Middle East* (New York: Amana Books, 1981) 52
- Donald Neff, *Warriors for Jerusalem: The Six Days That Changed the Middle East* (New York: Linden Press/Simon & Schuster, 1984) 53
- שם, 220. קיימת טענה, שמסר זה נשלח ב-6 ביוני 1967. 54
- Ennes, *Assault on the "Liberty,"* 38-39. הציטוט של נף זהה לציטוט של אנס. בהערות שוליים 3 אנס מודה: "חילופי המסרים נובעים מזכרון המחבר וכמה מקציני האוויה. מסרים אלה, כרבים אחרים, לא נתגלו בתיקי המסרים שנשמרו בידי ועדת החקירה או סוכנויות שונות בושינגטון. [הדגשת המחבר]. 55
- Neff, *Warriors for Jerusalem*, 391. The note relating to page 209 of his book reads, "209 The crew of: Ennes, *Assault on the 'Liberty.'*" Also Ennes to author, letter." 56
- מנועי סילון צבאיים מודרניים מסוגלים לפתח כוח נוסף ניכר על ידי שימוש במבער אחורי, ובהתאם מהירות ניכרת נוספת. במצב פעולה זה נצרך דלק בקצב אדיר. מטוסים צבאיים משתמשים במבער אחורי רק להמראה ובשעת קרב. שימוש כזה מוגבל לדקות ספורות, אחרת יתרוקן מלאי הדלק של המטוס. 57
- .Neff, *Warriors for Jerusalem*, 259-60 58
- שם, 263. 59
- שם, 266. 60
- Central Intelligence Agency, Directorate of Intelligence, 8 June 1967, Intelligence Memorandum, Arab-Israeli Situation Report, As of 9:00 a.m. EDT. Lyndon Baines Johnson Library, declassified February 26, 1990 61
- John Loftus and Mark Aarons, *The Secret War against the Jews: How Western Espionage Betrayed the Jewish People* (New York: St. Martins, 1994) 62
- שם, 268. 63

- 64 שם, 86-259.
- 65 "ליברטי" אמנם הועברה ת"פ הצי השישי אחר שנכנסה לים התיכון, אבל משימתה ניתנה לה על ידי NSA והיא פעלה עצמאית לפי פקודות שהוציאה NSA. מעשית, היא לא נשלטה על ידי הצי השישי באותו אופן כשאר אוניותיו.
- 66 James Taylor, *Pearl Harbor II: The True Story of The Sneak Attack by Israel upon the U.S.S.* "Liberty," June 8, 1967 (Washington, D.C.: Mideast Publishing, 1980).
- 67 אדמירל תומס הינמן מורר נולד ב-9 בפברואר 1912 במאונט וילינג, אלבמה. הוא סיים את האקדמיה של צי ארה"ב ונתמנה לסג"מ ב-1 ביוני 1933. הוא שירת כמפקד הצי האטלנטי מ-1963 עד 1 באוגוסט 1967. ב-3 ביוני 1967 מונה על ידי הנשיא ג'ונסון לראש המבצעים של הצי, תפקיד שהחל למלא ב-1 באוגוסט 1967. הוא נתמנה על-ידי הנשיא ניקסון ליו"ר ראשי המטות המשולבים החל ב-1 ביולי 1970 ושירת בתפקיד זה עד 1974. אדמירל מורר רואיין על ידי מחבר ספר זה ב-10 בפברואר 1989 וב-3 במאי 1990 בווישינגטון הבירה. הוא אמר למחבר ספר זה שלא היה ברשותו מידע אישי כלשהו בנוגע לתקיפה על ליברטי.
- 68 לפי חוקי ארה"ב, רק הנשיא יכול להורות על תקיפה גרעינית. אדמירל ג'רום ל. (ג'רי) ג'ונסון רואיין על ידי מחבר ספר זה ב-19 באפריל 1991 במשרדו בפנטגון. ב-1967 היה ג'ונסון קצין מבצעי תקיפה ב"סרטוגה". הוא ניהל את החימוש והתדלוק של מטוסי התקיפה שהוזנקו מ"סרטוגה". הוא אמר שלא היה נשק גרעיני כלשהו על המטוסים. אדמירל-משנה (דימ') מקס מוריס, שהיה נוט "סרטוגה" אותה עת, מאשר שהחימוש לא היה גרעיני. מחבר ספר זה גם ראיין שניים מטייסי הסקייהוק A-4 שהוזנקו מאמריקה – ק. סי. ספייד ב-7 באוגוסט 1991 וג'יימס אי. ניל ב-8 באוגוסט 1991 ושניהם אישרו שנשאו רק טילי בולפפ, לא נשק גרעיני.
- בנוסף, ההיסטוריה שבעל פה [oral history] של תת-אדמירל דון אנגן, מפקד "אמריקה" ב-8 ביוני 1967, מאשרת שהמטוסים שהזניקה "אמריקה" לא נשאו חימוש גרעיני, וכי מטוסי הפנטום F-4B אפילו לא חווטו לנשיאת נשק גרעיני. ההיסטוריה שבעל פה מתויקת במכון צי ארה"ב.
- 69 לאדמירל מורר היה ניסיון רב במלחמת העולם השנייה כטייס מפציץ סיור של הצי. הוא ביצע משימות טיסה קרביות רבות במטוסי קטלינה PBY.
- 70 מזכר מודיעין, CIA, 13 ביוני 1967, 4.
- 71 הביקור האחרון בישראל של אוניה של צי ארה"ב לפני מלחמת ששת הימים היה בנובמבר 1963.
- 72 ראיון של מחבר ספר זה עם אדמירל מורר ב-10 בפברואר 1989 בווישינגטון הבירה, במרכז ללימודים אסטרטגיים. האדמירל אמר למחבר ספר זה, שכראש המבצעים של הצי הסתובב בחוגים נמוכים למדי ורק שנים אחר כך, כשנעשה יו"ר ראשי המטות המשולבים, שוחח ישירות עם הנשיא או עם שרי החוץ וההגנה בארבע עיניים. ראיון נוסף של מחבר ספר זה עם אדמירל מורר התקיים ב-3 במאי 1990 במוזיאון הצבא והצי בווישינגטון הבירה.
- 73 ראיון של מחבר ספר זה עם ד"ר דן שיפטן ב-20 ביוני 2001 בירושלים. ד"ר שיפטן אישר את הערתו בפקס ב-25 ביולי 2001. ד"ר שיפטן הוא עמית מחקר בכיר במרכז ללימודי בטחון לאומי באוניברסיטת חיפה ועמית בכיר במרכז שלם בירושלים. הוא מתמחה בחקר העימות הערבי-ישראלי.